

Formirovanie mehanizma ustojchivogo razvittija jekonomiki predpriyatij na osnove inzhenerenogo marketinga. Avtoref. na soisk. uch. step. kand. jekon. nauk. Rostov – na – Donu: Moskovskij gosudarstvennyj tehničeskij universitet «MAMI», 2010. 5. Kotler F., Armstrong G., Vong V., Sonders Dzh. *Osnovy marketinga.* M.: OOO «I.D. Vil'jams», 2012. 752 s. 6. Lavlok K. *Marketing uslug: personal, tehnologija, strategija.* M.: Izdatel'skij dom «Vil'jams», 2005. 1008 s. 7. Novatorov Je. V., Shherbachuk V. P. *Vizual'nyj merchandajzing kak jeffektivnyj marketingovyj instrument dlja uveličenija prodazh v roznichnoj torgovle // Marketing uslug.* 2012. No 1. S. 68 - 75. 8. Polienko M. A. *Kompleks marketinga // Svobodnaja jenciklopedija marketinga Marketopedia. Ru .* 2010. Dostupno onlajn po adresu: <http://marketopedia.ru/6 - kompleks - marketinga.html> . Provereno 02.05.2012. 9. Tverdohlebova M. D. *Formirovanie kompleksa marketinga cifrovych produktov.* Avtoref. na soisk. uch. step. kand. jekon. nauk. M.: Rossijskaja jekonomičeskaja akademija im. G. V. Plehanova, 2009. 10. Cherenkov V. *Mezhdunarodnyj marketing.* SPb.: O -vo «Znanie», 1998. 400 s. 11. Cherenkov V. I. *Jevoljucija marketingovoj teorii i transformacija dominirujushhej paradigmy marketinga // Vestnik Sankt- Peterburgskogo universiteta, serija 8.* 2004. Vyp. 2, No 16. S. 3-32.

Надійшла до редколегії 28.03.2014

УДК 336.273.2

С.А. МУШНИКОВА, канд. екон. наук, доц. Национальная металлургическая академия Украины, Дніпропетровськ;
К.В. ЛИСИЧКІНА, студентка Национальная металлургическая академия Украины, Дніпропетровськ

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ТА МЕТОДИ ЗНИЖЕННЯ ПОРТФЕЛЬНИХ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

Пропонується підвищення рівня фінансової безпеки банківської установи за критерієм зниження портфельних кредитних ризиків. Розкрито сутність кредитного ризику, запропоновано узагальнене визначення поняття. Досліджено сучасні методи управління кредитним портфельним ризиком, а також запропоновано систему управління ними.

Ключові слова: фінансова безпека, кредитний ризик, система управління, методи управління, етапи управління, банківська установа

© С.А. Мушнікова, К.В. Лисичкіна, 2014

Вступ. Сучасні тенденції в економіці, а саме нестабільність світового фінансового ринку, напружена економічна обстановка в Україні, перш за все, негативно відображається на стані банківського сектору. А оскільки банківська система є однією з найважливіших складових фінансової системи, як світу, так і окремої країни, то саме питання, пов'язані із забезпеченням банківської фінансової безпеки, повинні вивчатися та досліджуватися більш ретельно.

Однак, забезпечення фінансової безпеки неможливе без впровадження системи постійного моніторингу, діагностики та дослідження потенційних загроз

та ризиків, що забезпечить підтримку належного рівня фінансової безпеки в банківській установі. Одним із напрямків такої системи повинно бути управління кредитними ризиками, які мають прямий вплив на фінансову безпеку банку. Кредитна діяльність є найпоширенішою операцією комерційних банків. Вона виступає джерелом основних доходів, зокрема чистого прибутку, з якого формуються фонди банку. Оскільки кредитні операції найприбутковіші, то кредитні ризики є найвищими. При неповерненні чи частковому неповерненні кредиту в банку зменшується капітал та прибуток, погіршується ліквідність. Якщо втрати від кредитних операцій великі, банк може зазнати фінансового краху неплатоспроможності чи взагалі банкрутства. Тому управління кредитними ризиками є необхідною частиною стратегії та тактики в рамках підвищення рівня фінансової безпеки комерційної установи.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Проблемам забезпечення безпеки банківської діяльності, в тому числі управління кредитними ризиками, присвячені теоретичні та практичні роботи як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, таких як О. Барановського, А. Єпіфанова, В. Вітлінського, Г. Великоіваненко, Л. Примостки, Т. Севрука, О. Крикля, а також У.Альбрехта, Дж.Венца, А.Паттокса, Т.Уильямса, Дж. Сінкі, П. Роуз та багатьох інших.

Проте необхідно відмітити те, що незважаючи на значний вклад у дослідження проблем фінансової безпеки банківської установи вищеперерахованих вчених, все ще залишаються недостатньо вивченими. Особливо це стосується досліджень пов'язаних з ризиками банківської діяльності, застосуванням певного інструментарію щодо контролю над ризиками.

Метою статті є визначення поняття кредитних банківських ризиків, дослідження сучасних методів оцінювання та управління банківськими кредитними ризиками в системі підвищення рівня фінансової безпеки банківської установи та побудова.

Матеріали досліджень. Розуміння суті банківських кредитних ризиків, правильне оцінювання й управління ними дає змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, які виникають у банківській діяльності, а отже і підвищити фінансову безпеку банківської установи.

Національний банк України під кредитним ризиком розуміє наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання [1].

В Принципах управління кредитним ризиком Базельського комітету він визначений як можливість того, що позичальник банку або контрагент не зможе виконати свої зобов'язання з раніше досягнутими умовами [2]. У другій редакції

Базельських угод (Базель II) кредитний ризик характеризується як ризик втрат, що виникає внаслідок дефолту у кредитора або контрагента [3].

На даний час існує багато визначень кредитних ризиків, які розглядаються вітчизняними та зарубіжними вченими (див.табл. 1).

Таблиця 1- Тракткування поняття «кредитний ризик»

Вітлінський В.В. [4].	Сукупність імовірних небажаних подій при здійсненні фінансових угод, суть яких полягає в тому, що контрагент банку не зможе виконати взятих на себе за угодою зобов'язань і при цьому не вдається скористатися наявними засобами захисту
Примостка Л.О. [5]	ймовірністю того, що позичальник не зможе або не захоче виконати свої зобов'язання згідно з кредитною угодою.
П. Роуз [6]	ймовірність того, що вартість частки активів банку, особливо кредитів, зменшиться або зведеться до нуля
Шевченко Р. І. [7]	це ризик несплати в установленний строк основного боргу і процентів по позичках, що належать кредитору
Коробова Ю. І., Рубіна Ю. Б., та Солдаткіна В. І. [8]	ризик неповернення кредиту боржником у відповідності з строками та умовами кредитного договору

Розглянувши різні трактування кредитного ризику можна запропонувати узагальнене визначення. Отже, під кредитним ризиком слід розуміти ймовірність понести збитки чи невпевненість в одержанні доходу, прибутку внаслідок неповернення або невчасного повернення позичальником своїх зобов'язань (основного боргу та відсотків) згідно з кредитним договором, у зв'язку з цим вартість частини активів банку зменшиться або буде втрачена.

При розробці заходів управління кредитними ризиками перш за все виділяють індивідуальні та портфельні кредитні ризики.

Індивідуальний кредитний ризик пов'язаний з конкретною угодою та конкретним контрагентом банку, тобто це ймовірність негативної зміни вартості активів банку в результаті нездатності контрагента (позичальника) виконувати свої зобов'язання з виплати процентів та основної суми кредиту відповідно до термінів кредитної угоди внаслідок впливу різних факторів [9]. Портфельний кредитний ризик середньозважена величина ризиків щодо всіх угод у загальній сумі кредитного портфеля, де вагами виступають частки сум угод у загальній сумі кредитного портфеля [9]. До сфери управління кредитними банківськими ризиками належить виявлення (якісний аналіз), вимірювання (кількісний аналіз), моделювання ризиків (див.табл.2) [5, 6].

Таблиця 2 – Види аналізу банківських кредитних ризиків

Види аналізу	Методи
якісний аналіз	експертні методи (індивідуальні та колективні) та метод аналогій, метод аналізу чутливості, сценарний метод
кількісний аналіз	середньоквадратичне відхилення, дисперсія, коефіцієнт варіації, метод коефіцієнтів, рейтингові методи, множинний дискримінантний аналіз, логіт-моделі, аналітичні показники ризикованості, метод комплексного аналізу
моделювання	метод статистичних випробувань, метод історичного моделювання, параметричний метод, метод дерева рішень, сценарне моделювання, Expected Shortfall, аналіз чутливості, стрес-тестування

Однак використання тільки методів якісного та кількісного аналізу, створення моделей не дозволяють менеджерам ефективно управляти банком. Необхідно також застосовувати способи і методи безпосереднього впливу на рівень ризику з метою його максимального зниження, підвищення безпеки та фінансової стійкості банківської установи. Отже, назвемо основні підходи та способи управлінського впливу, що застосовуються на практиці [5]:

- методи уникнення банківських ризиків (відмова від певної банківської діяльності, зміна місця виконання банківської діяльності тощо);
- методи прийняття банківських ризиків.

У свою чергу, методи прийняття банківських ризиків поділяються на такі підгрупи [5]:

- методи зниження банківських ризиків (організаційна структура та авторизація, підвищення кваліфікації персоналу, удосконалення технічних засобів, лімітування, диверсифікація, моніторинг та контроль, лобіювання банківських інтересів);
- методи самостійного протистояння банківським ризикам (резервування (самострахування), компенсація ризику за рахунок поточного прибутку);
- методи передавання банківських ризиків (страхування, хеджування, сек'юритизація, договори, гарантії, факторингові операції тощо).

Кожний метод має свої переваги та слабкі сторони. У цьому зв'язку доцільна розробка комплексної системи управління кредитними ризиками, що враховує переваги вищенаведених методів з науковим обґрунтуванням вибору тих чи інших показників з урахуванням особливостей кожного банку.

Результати досліджень. Так як портфельний кредитний ризик включає в себе і індивідуальний ризик, розглянемо етапи управління ризиками банківської установи на рівні кредитного портфеля.

Пропонується схема етапів управління портфельними кредитними ризиками

за критерієм забезпечення фінансової безпеки банківської установи (див. рис.).

Управління портфельним кредитним ризиком з позиції банку представлений на рис. як процес, що послідовно проходить певні етапи. Першим завданням цього процесу є ідентифікація та аналіз загроз та ризиків.

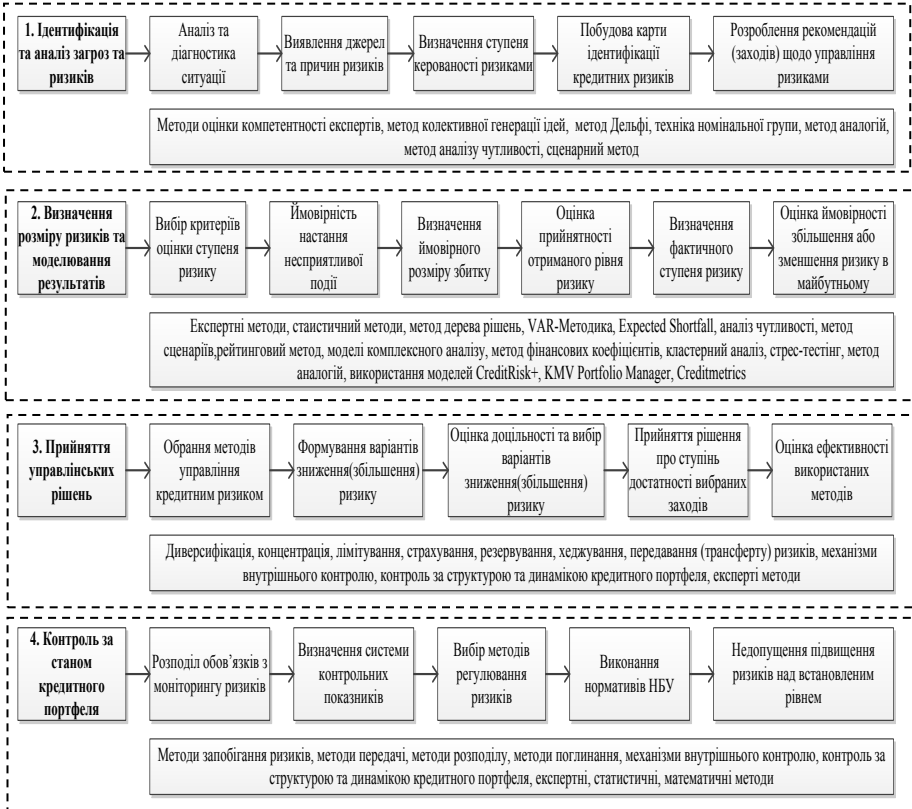

Рис. – Етапи та методи управління портфельними кредитними ризиками

Головне завдання цього етапу полягає у визначенні можливих ризиків, оцінити принциповий ступінь їх небезпеки, виділити фактори, що впливають на ризик, етапи роботи, при виконанні яких виникає ризик, визначення ступеня керованості, побудова карти ідентифікації кредитних ризиків, а також розроблення рекомендацій щодо управління ними.

Проаналізувати ризики на якісному рівні – це необхідні, але не достатні кроки. Важливо виявити величину, числове значення ризику, тобто кількісно оцінити його рівень. Необхідно також на даному етапі оцінити прийнятність отриманого рівня ризику і спрогнозувати ймовірність збільшення або зменшення

ризик у майбутньому.

На третьому етапі розробляється стратегія управління портфельним кредитним ризиком, і на цій основі - заходи запобігання і зменшення ризику.

Останній етап - контроль за станом кредитного портфеля, який здійснюється через постійний моніторинг та контроль кредитних ризиків. Постійний контроль за результатами здійснення заходів щодо управління ризиками здійснюється з метою виявлення і аналізу причин ризиків, що реалізувалися від запланованих показників.

Висновки. Підвищення фінансової безпеки банківської установи за критерієм зниження портфельних кредитних ризиків можливе через їх системне управління, яке складається з ідентифікації та аналізу, вимірювання та моделювання ризиків, прийняття управлінських рішень та постійним контролем за станом кредитного портфеля.

Список літератури: 1. Постанова Правління Національного банку України № 104 Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків" від 15.03.2004р. 2. Principles for the Management of Credit Risk [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>. Назва з домашньої сторінки Інтернету 3. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>. Назва з домашньої сторінки Інтернету 4. Кредитний ризик комерційного банку: Навч. посіб. / В.В. Вітлінський, О.В. Пернаривський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко; За ред. В.В. Вітлінського. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. 5. Управління банківськими ризиками: Навч. посіб. / Примостка Л.О., П.М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін.; За ред. Примостки Л.О. - К.: КНЕУ, 2007. 6. Банковський менеджмент / П.С. Поуз, Пупер С. - М.: Дело, 1995. 7. Кредитування і контроль: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Шевченко Р. І.; За ред. Шевченко Р.І. – К.: КНЕУ, 2002. 8. Банковский (II) портфель (Книга банкира. Книга клиента. Книга инвестора. / Коробов Ю. И., Рубин Ю. Б., Солдаткин В. И.; За ред. Коробова Ю. И., Рубина Ю. Б., Солдаткина В. И. - М.: "Соминтэк", 1994. 9. Управління кредитним ризиком банку: монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008.

Bibliography (transliterated): 1. *Postanova Pravlinnja Nacional'nogo banku Ukraini № 104 Metodichni vkazivki z inspektuvannya bankiv "Sistema ocinki rizikiv" vid 15.03.2004r.* 2. *Principles for the Management of Credit Risk* [Elektronnij resurs].– Rezhim dostupu : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>. Nazva z domashn'oi storinki Internetu 3. *Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version* [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>. Nazva z domashn'oi storinki Internetu 4. *Kreditnij rizik komercijnogo banku: Navch. posib. / V.V. Vitlins'kij, O.V. Pernarivs'kij, Ja.S. Nakonechnij, G.I. Velikoivanenko; Za red. V.V. Vitlins'kogo. - K.: T-vo «Znannja», KOO, 2000.* 5. *Upravlinnja bankivs'kimi rizikami: Navch. posib. / Primostka L.O., P.M. Chub, G. T. Karчева ta in.; Za red. Primostki L.O. - K.: KNEU, 2007.* 6. *Bankovskij menedzhment / P.S. Pozuz, Piter S. - M.: Delo, 1995.* 7. *Kredituvannja i kontrol': Navch.-metod. posibnik dlja samost. vivch. disnc. / Shevchenko R. I.; Za red. Shevchenko R.I. – K.: KNEU, 2002.* 8. *Bankovskij (II) portfel' (Kniga bankira. Kniga klienta. Kniga investora. / Korobov Ju. I., Rubin Ju. B., Soldatkin V. I.; Za red. Korobova Ju. I., Rubina Ju. B., Soldatkina V. I. - M.: "Somintjek", 1994.* 9. *Upravlinnja kreditnim rizikom banku: monografija / O. A. Krikljij, N. G. Maslak. – Sumi : DVNZ "UABS NBU", 2008.*

Надійшла до редколегії 28.03.2014